

מסמכים ועדויות על רצח יהודי יוגוסלביה

בימים אלה עומד להגיע לסרייבו ראש המדור היהודי במשטרת הבטחון, וילקו קינל. תפקידו לצוות על הפעלת האמצעים לשם פתרון הבעיה היהודית בסרייבו. כל זרועות הממשל נקראות להגיש לו כל עזרה שתידרש לשם מילוי ההוראות שקיבל.

מכתב מראש משטרת הבטחון בקרואטיה, אאוגן קוואטרניק, אל מנהלת אזור בוסניה, 20.10.1941

תולדות השואה: יוגוסלביה, ע' 167

***

דין וחשבון על הוצאה להורג של יהודים ב-9 וב-11 באוקטובר 1941

הפקודה: ב-8 באוקטובר 1941 יצאה הוראה להוציא להורג 2,200 יהודים הנמצאים במחנה בלגרד.

הביצוע: לאחר בדיקה יסודית של המקומות וההכנות המתאימות, בוצעו ההוצאות להורג הראשונות ב-9 באוקטובר.

בשעה 5:30 [בבוקר] הוצאו האסירים הראשונים ממחנה בלגרד. חלוקת אתי חפירה וכלי עבודה אחרים יצרה את הרושם כי מדובר ביציאה לעבודה. דברי ערך ושאר חפצים נאספו תוך כדי פיקוח והועברו [...] למשטרת הביטחון (S.D.) את האסירים העסקנו במרחק של כשמונה קילומטרים ממקום ההוצאה להורג, ומשם הם נלקחו לפי הצורך. ההוצאה להורג בוצעה בירי רובים, ממרחק של 12 מטרים. על כל נידון הוצבו חמישה יורים... לרשות הרופא הועמדו שני יורים אשר במקרה הצורך ובפקודתו המיתו בירייה בראש. ב-9 באוקטובר נורו 180 איש. הכל הסתיים בשעה 18:30. לא היו שום אירועים מיוחדים. היחידה שבה למחנה ברגשי סיפוק. סרביה, דוח ליפה, מפקד המבצע

***

כמעשה תגמול על הריגת 21 אנשי הוורמכט ליד טופולה יוצאו להורג 2,100 יהודים וצוענים. העניין יבוצע על ידי אנשי הצבא. תפקיד משטרת הבטחון יהיה אך ורק סיפוק המספר הדרוש. 805 יהודים וצוענים יוצאו ממחנה שאבץ והשאר – ממחנה המעבר היהודי בבלגרד [מחנה טופובסקה שופה].

דוח משטרת הבטחון למשרד הראשי לבטחון הרייך, 9.10.1941

תולדות השואה: יוגוסלביה, ע' 103

***

סודי, 1.11.1941

דין וחשבון על הוצאה להורג של יהודים וצוענים

בתיאום עם המוסדות הממונים של האס-אס, העברתי את היהודים שנבחרו וכן צוענים ממחנה המעצר בבלגרד. המשאיות של מפקדת השדה 599 [בלגרד] אשר הועמדו לרשותי נראות לי בלתי מתאימות משני טעמים:

1. נהגיהן אזרחים, ובשל כך נפגעת הסודיות.

2. למשאיות אין כיסוי או גג, כך שתושבי העיר ראו מי המובלים ולהיכן מועדות פנינו. ליד המחנה נאספו נשות היהודים אשר ייללו וצווחו כאשר יצאנו לדרך. המקום שנבחר להוצאה להורג הינו מתאים ביותר. ... כך ניתן למנוע בריחת עצירים בעזרת כוח אדם מצומצם. כמו כן מקל המשטח החולי במקום על חפירת הבורות וכך מתקצר משך החפירה.

בהגיענו למרחק של 1.5 – 2 ק"מ מן המקום שנבחר, ירדו העצירים מהמשאיות והללו נשלחו מיד בדרכן חזרה, זאת כדי להעלים מן הנהגים את המתרחש עד כמה שהדבר ניתן. אחר כך, מטעמי בטחון וסודיות, הוריתי להפסיק את התחבורה בדרך הסמוכה. אזור הירי אובטח בעזרת 3 מקלעים קלים ו-12 רובאים: א. כדי למנוע נסיונות בריחה. ב. להגן על האיזור מפני התקפה אפשרית של הכנופיות הסרביות. מרבית הזמן הוקדשה לחפירת הבורות. ההוצאות להורג עצמן נמשכו זמן קצר (כ-100 איש מדי 40 דקות). הפצים ודברי ערך רוכזו קודם לכן והועמסו על המכונית שלי, ואחר כך נמסרו ל-NSV [אגודת רווחה נאצית]. הריגת היהודים פשוטה יותר מזו של הצוענים. יש להודות כי היהודים צועדים למותם מתוך שלוה. הם ניצבים בשקט, בעוד הצוענים צווחים וצורחים וזזים בלי הרף, חרף היותם כבר במקום הירי. אחדים קפצו אפילו אל תוך הבורות לפני הפתיחה באש, בהעמידם פני מתים. הוצאות להורג כאלה לא הותירו, בתחילה, רושם מיוחד על חיילי, אולם למחרת היום יכולת לחוש כי חיילים אחדים, לאחר שעסקו זמן ממושך בהוצאות להורג, איבדו את עצביהם. תוך מעקב אישי הנני סבור כי בזמן ההוצאות להורג לא ניכרים [אצל החיילים] סימנים להפרעות נפשיות. אולם סימנים כאלה מופיעים כעבור ימים מספר, כאשר האנשים מהרהרים בשקט, בערבים, על מה שעבר עליהם.

ולטר - אוברלויטננט

אוברלויטננט הנס דיטריך ולטר, חטיבת הרגלים 433 של דיוויזיה 734, המפקד האחראי על ההוצאה להורג.

תולדות השואה: יוגוסלביה, ע' 103-104

***

חוזר סודי של טורנר, ראש המנהל האזרחי בסרביה, ליחידות הצבא השונות, 26 באוקטובר 1941:

עלי לחזור ולהדגיש כי יהודים וצוענים ככלל מהווים גורם של אי יציבות, ובכך מסכנים את הסדר והבטחון הציבורי. האינטלקט היהודי הוא אשר הביא לפרוץ המלחמה, ומשום כך עלינו להשמידו. הוכח בעליל כי האלמנט היהודי הוא בעל משקל בקרב המנהיגות של הכנופיות [הפרטיזנים]. לפיכך ברור כי צריך לכלוא את כל הגברים היהודים והצוענים כבני ערובה ולהעמידם לרשות הצבא.

תולדות השואה: יוגוסלביה, ע' 87

***

חיסול מהיר ודקוני של הבעיה היהודית בסרביה הוא עניין דחוף ומטרה הכרחית. מבקשים ייפוי כוח ממשד החוץ כדי להפעיל לחץ מרבי על מפקד הצבא בסרביה. אין לצפות להתנגדות מצד ממשלת סרביה ומן העם הסרבי. ... כן דרושה פקודה מרייכספיהרר אס-אס אל ראש עוצבת המבצע של משטרת הבטחון [בסרביה], שטנדרטנפיהרר פוקס.

אדמונד זונמייר, דיפלומט גרמני בכיר בזגרב, בירת קרואטיה העצמאית, ופליקס בנצלר, נציג משרד החוץ הגרמני בבלגרד, במברק למשרד החוץ הגרמני, 10 בספטמבר 1941.

תולדות השואה: יוגוסלביה, ע' 92

***

אני משער שאתה יודע כי שורר כאן גיהנום אמיתי ... לפני כחמישה שבועות הוצאתי להורג את 600 הראשונים. מאז הרגנו עוד כ-2,000 [סרבים] בפעולת הטיהור הראשונה וכ-1,000 (סרבים) בפעולה השנייה. בין זה לזה ציוויתי להוציא להורג אלפיים יהודים ומאתיים צוענים ... לפי המדד של 200 מוצאים להורג על כל חייל גרמני הרוג. ... כ-2,200 – רובם ככולם יהודים – יוצאו להורג בשמנת הימים הבאים. כל העסק אינו מרנין במיוחד, אך עלינו לעשות זאת על מנת להראות לאנשים אלה מהי המשמעות של תקיפת חייל גרמני. יתר על כן, בצורה כזאת תיפתר הבעיה היהודית חיש מהר. אם לדייק, הרי אין הצדקה ... להוציא להורג יהודים על כל הרוג גרמני, כאשר הכוונה לסרבים, אבל הם היו שם במחנה [הריכוז] – ומה שלא יהיה, הם אזרחים סרביים, וממילא עליהם להיעלם.

17.10.1941, מכתב של טורנר, ראש המנהל האזרחי בסרביה, לידידו הילדברנד, מפקד המשטרה והאס-אס בדנציג, מתוך תעודות נירנברג.

תולדות השואה: יוגוסלביה, ע' 86

***

רדמכר [ראש מדור היהודים במחלקת גרמניה במשרד החוץ הגרמני] בזכרון דברים שהגיע ללותר [מנהל מחלקת גרמניה במשרד החוץ הגרמני] ב-13 בספטמבר 1941:

אינני יכול לקבל את דרישתו החד משמעית של מיופה הכוח של משרד החוץ בבלגרד לשלח את הגברים היהודים לרומניה או [במידה ואי אפשר לשלחם לשם] לגנרל גוברנמן או לברית המועצות. ברית המועצות, בהיותה זירת מבצעים צבאיים, אינה מתאימה בשום אופן לקליטת יהודים אלה. אם הם מסכנים [את הבטחון] בסרביה, הרי שסכנתם בביתר המועצות גדולה פי כמה. הגנרל גוברנמן מלא וגדוש ביהודים. לדעתי קיימת אפשרות להחזיק את היהודים במחנות תוך הזדקקות לאמצעים חמורים ונחישות החלטה. במידה שיהודים אלה ימשיכו, כבעבר, לעורר מהומות, צריך להפעיל נגדם חוקי חירום נוקשים ביותר. אינני מאמין כי היהודים ימשיכו לרקום מזימות, אם מלכתחילה יוצאו להורג בני ערובה במספר גדול.

תולדות השואה: יוגוסלביה, ע' 94

***

... למקום הגיעה יחידה גרמנית בת כ-150 איש. לגרמנים הוגשה ארוחת צהריים. עם תום הארוחה יצאו מתוך שדה התירס כ-50 איש בלבוש עירוני, וראיתי שאלה יהודים. כל אחד מהם היה צריך לעמוד ליד יתד ... עם הפנים אל הבור. ארבעה חיילים גרמנים שנשאו שמיכה ניגשו אל היהודים ואלה הטילו משהו לתוך השמיכה, אני חושב כי היה זה כסף ודברי ערך אחרים. אחר כך נשמעה פקודה מפי קצין גרמני והחיילים ירו בעורף – שני חיילים על כל יהודי. מייד ניגשנו בריצה אל הבור והשלכנו את ההרוגים פנימה. אז ציוו עלינו לאסוף דברי ערך כשעונים וכסף, ולהוריד את הטבעות מהאצבעות. כיוון שבמקרים רבים לא ירדו הטבעות מהאצבעות, נתנו לי צבת ואני חתכתי את הטבעות ונתתי להם. לפני שהשלכנו את הגוויות ראיתי איך הגרמנים תולשים מפי הנרצחים שיני זהב, וכשלא הצליחו, היו בועטים בנעליהם המסומרות.

כשנגמר העניין עם הקבוצה הראשונה הורחקו והביאו קבוצה חדשה וגם אותם הרגו... למחרת שבנו למקום והרצח נמשך... בעוד שביום הראשון נורו רק יהודים, הרי למחרת הרגו יותר צוענים משלנו, מאשר יהודים.

במהלך ההוצאות להורג צילמו כמה גרמנים אירועים שונים, כמו את הקרבנות לפני הירי... נשיאת הגוויות, פלוגות הירי ועוד. בערב הראשון לא הספקנו לכסות את הגוויות. למחרת מצאנו בבואנו כמה כלבים שאכלו את בשר המומתים. אחד הגרמנים הרג כלב ואמר 'גם אלה כלבים' – והצביע על המומתים – 'וזה אחיהם' – והצביע על הכלב שהרג.

עדותו של מילורד יסליץ' (Jeselić), צועני מאנשי קבוצת הקברנים, על רצח יהודים ממחנה המעצר
בסנייק (Senjak), מחנה סמוך לשאבץ, בכפר הנטוש זסביצה (Zasavica) ב-12.10.1941

תולדות השואה: יוגוסלביה, ע' 113-114